

مطالعه تطبیقی کودک آزاری در فضای مجازی در حقوق ایران و انگلستان

عباسعلی اکبری ۱ و سیده منصوره هاشمی معینی ۲

۱دکتر حقوق گرایش جزا و جرم شناسی-عضو هیئت علمی دانشگاه آزاد اسلامی واحد تبریز

a.ali_akbari@yahoo.com

۲دانشجوی دکتری حقوق، گرایش جزا و جرم شناسی- دانشگاه آزاد اسلامی- واحد تبریز

Mansoreh.hashemi65@gmail.com

چکیده

فضای مجازی با توجه به ویژگی های منحصر به فرد در کنار تمام محاسن خود دنیایی فرا روی مجرمان گشوده است که حمایت از جامعه در برابر خطرات آن مستلزم تصویب قوانین خاص و کارآمد می باشد. کودکان به عنوان قشر آسیب پذیر جامعه با توجه به عدم شناخت صحیح از فضای سایبر در معرض بیشترین خطرات هستند. هرزه نگاری و نقض حریم خصوصی کودکان در فضای مجازی به مراتب آسان تر و در سطح وسیع انجام می پذیرد و توریسم جنسی کودکان هر روز رو به گسترش است. استفاده از فضای مجازی کودکان را در معرض بزه دیدگی آنلاین نیز قرار داده است. بنابراین حمایت از کودکان در برابر بزه دیدگی در کنار سایر حمایت های حقوق بشری مستلزم تدوین قوانین کیفری خاص می باشد. در ایران نیز تدوین قانون جرایم رایانه ای گامی در جهت مقابله با خطرات فضای مجازی است و قانونگذار، انتشارات محتویات مستهجن و تصویر خصوصی افراد، آموزش و تسهیل ارتکاب به اعمال منافی عفت در فضای مجازی را جرم انگاری کرده است، اما در انگلستان داشتن، توزیع، به اشتراک گذاری و یا ساخت تصاویر مستهجن از کودک را جدای از موارد فوق جرم می داند؛ بنابراین فقدان حمایت خاص از کودکان و عدم تفکیک دقیق بین نوع اعمال ارتكابی در نظام حقوقی ایران احساس می شود و متعاقباً به امکان مفسد فی الارض شناخته شدن افراد کم سن و سال، به واسطه شرکت در تولید فیلم مستهجن، پیدایش کودک کار مجازی و ورد سیلی از پرونده ها به دادگاه با ادعای نقض حریم خصوصی در کودکی در سال های آینده می انجامد.

واژه های کلیدی: کودکان، فضای مجازی، جرم انگاری، سوء استفاده آنلاین

مقدمه

کودک یا صغیر، در اصطلاح حقوقی به کسی گفته می‌شود که به لحاظ سنی به نمو جسمی و روحی لازم برای زندگی اجتماعی نرسیده باشد. چون حیات واقعی با تولد شروع می‌شود. بنابراین دوران کودکی هم با تولد آغاز می‌گردد. تبصره ۱ ماده ۱۲۱۰ قانون مدنی مقرر می‌دارد: «سن بلوغ در پسر ۱۵ سال تمام قمری و در دختر ۹ سال تمام قمری است». که در محاسبه آن به سال شمسی سن بلوغ پسر ۱۴ سال و ۷ ماه و در خصوص دختر ۸ سال و ۹ ماه خواهد بود. همان طور که ملاحظه می‌گردد طفل در قانون مدنی تعریف واحدی ندارد و تعریف او برحسب جنسیت تفاوت پیدا می‌کند. (بابایی، ۱۳۹۷، ص ۲۰).

در حقوق انگلیس نیز کودک به کسی گفته می‌شود که هنوز به ۱۸ سالگی نرسیده باشد. این واقعیت که یک کودک به ۱۶ سالگی رسیده است. مستقل زندگی می‌کند؛ در حال تحصیلات تکمیلی است؛ عضو نیروهای مسلح است؛ در بیمارستان است؛ یا در بازداشتگاه در املاک امن است وضعیت یا حقوق آنها را برای خدمات یا حمایت تغییر نمی‌دهد. (Elkin, 2020, p8).

پدیده کودک آزاری هرچند منحصر به زمان حال نیست و در تمامی جوامع و زمان‌ها مشاهده شده است، اما برای اولین بار توسط کمپ و همکاران او در سال ۱۹۶۲ به صورت «سندروم کودک کتک خورده» معرفی و پس از آن به تمام ابعاد این پدیده، توجه روزافزون شد. (همرنگ گبلو و دیگران، ۱۳۹۹، ص ۲).

آسیب‌ها و خطرات بالقوه موجود برای کودکان در سراسر جهان را می‌توان در سه دسته کلی؛ هدف‌گیری تجاری و تبلیغاتی، بهره‌برداری و استثمار جنسی کودکان و نقض حریم خصوصی آنها تقسیم کرد. بنابراین مساله حفاظت از کودکان و نوجوانان در فضای مجازی و مقابله و پیشگیری با اقسام استثمار و سوء استفاده از کودکان و نوجوانان دغدغه بسیاری از دولت‌ها و سازمان‌های بین‌المللی قرار گرفته است. به این ترتیب از یک سو، جرم‌انگاری و احصای مسئولیت کیفری و مدنی برای ناقضین حقوق بشر کودکان مانند حق احترام به تمامیت جسمانی و روانی، حق سلامت، حق حریم خصوصی، منع خشونت و استثمار جنسی در فضای مجازی و با استفاده از اینترنت پیش‌بینی شده است و از سوی دیگر ضرورت آموزش و ارتقای سطح آگاهی افراد خصوصاً کودکان و نوجوانان به عنوان یک اقدام پیشگیرانه مورد تاکید قرار دارد.

ایران در سال‌های اخیر از طیف متنوعی از اقدامات برای مدیریت فضای مجازی استفاده کرده است که می‌توان از تشکیل شورای عالی فضای مجازی، تصویب قانون جرایم رایانه‌ای و ایجاد کارگروه تعیین مصادیق محتوای مجرمانه، ایجاد نظام فیلترینگ، تحدید پهنای باند، تلاش برای داخلی‌سازی خدمات پایه کاربردی و تنظیم اسناد و مقررات در حوزه‌های مختلف نام برد. اما نکته مهم اینجا است که در تمام این سال‌ها مجلس در شکل قانونگذاری به فضای مجازی توجه نکرده است و شاید یکی از دلایل مهم وضع موجود عدم وجود سازوکارهای قانونی مشخص برای مدیریت و ساماندهی فضای مجازی است، موضوعی که در بسیاری از کشورهای پیشرفته دنیا در اولویت بوده است.

ویرایش طرح جدید با عنوان طرح حمایت از کاربران و کسب و کارهای پایه کاربردی فضای مجازی در ۲۶ تیر ماه ۱۴۰۰ رسماً منتشر شد و با همه حواشی در جلسه ۶ مرداد ۱۴۰۰ مجلس رسیدگی به این طرح در قالب اصل ۸۵ به تصویب رسید و مقرر شد طرح در کمیسیون تخصصی مورد بررسی قرار گیرد و مصوبه نهایی کمیسیون ویژه به عنوان نظر مجلس به شورای نگهبان ارسال شود. این طرح در صورت تصویب می‌تواند در حمایت از خانواده و کودکان در فضای مجازی نقش بسزایی ایفا کند چرا که در شرایط فعلی به دلیل غلبه شدید اهداف اقتصادی و کسب و درآمد بیشتر در اپراتورها و پلتفرم‌ها، معمولی‌ترین راهکارهای حمایت از خانواده و کودکان که در بسیاری از کشورهای دنیا سال‌هاست استفاده می‌شوند مانند سیم کارت کودک و نوجوان، اینترنت پاک، اینترنت قابل مدیریت دسترسی، ابزارهای کنترل والدین و مدیریت مصرف، نظام رده‌بندی سنی محتوا در ایران اجرایی نشده و خانواده و کودکان با کمترین حمایت در فضای مجازی به ولنگاری کشیده و رها شده‌اند.

و اما در انگلستان از سال 1978 با تصویب قانون محافظت از کودکان از جمله پیشگامانی است که ضرورت جلوگیری از اشاعه این امر را درک کرد و به قانونگذاری در این خصوص متوسل شد. قانونگذار انگلستان با اصلاحات سال‌های ۱۹۹۸ و ۲۰۰۸ این قانون و اصلاح رویه تعیین کیفر در سال ۲۰۱۴ همچنان به اهمیت این موضع تاکید دارد. در انگلستان سازمانی به

نام «شورای بریتانیا برای ایمنی اینترنت کودکان» وجود دارد که این سازمان متشکل از بیش از ۲۰۰ سازمان بوده که از سراسر بخش های دولتی، صنعت، حقوق و غیره برای کمک به امنیت آنلاین کودکان تشکیل شده است. یکی از اهداف این سازمان بالابردن سطح آگاهی افراد خصوصا والدین از این نوع تهدیدات علیه کودکان است که ضمن بالابردن آگاهی، جرأت گزارش دهی در این گونه موارد را هم به کودک و هم به والدین او می دهد و بعد از بررسی گزارش های فردی، اقدامات قانونی با همکاری پلیس و پشتیبانی قضایی انجام می گیرد.

بنابراین با توجه به اهمیت موضوع، این پرسش مطرح می شود که، حمایت از کودکان در قبال سوءاستفاده و آزار و اذیت آنان در فضای مجازی در نظام حقوقی ایران و انگلستان چگونه است؟ در پاسخ به این سوال این فرضیه مطرح می شود که برخلاف کشور انگلستان، فقدان قانون خاص در این حوزه موجب سوءاستفاده کودکان در ایران گردیده است.

مصادیق کودک آزاری

سازمان بهداشت جهانی، کودک آزاری را به عنوان « همه انواع بدرفتاری فیزیکی، عاطفی، سوءاستفاده جنسی و غفلت و استثمار (بهره کشی) که سبب آسیب رساندن جدی یا بالقوه برای سلامتی، بقاء، رشد یا کرامت کودکان در چارچوب یک رابطه مسئولیت، اعتماد یا قدرت، می شود». تعریف می کند که دارای چهار بعد کودک آزاری جسمانی، جنسی، عاطفی و بالقوه می شود. کودک آزاری جسمانی شایع ترین نوع سوء استفاده و ساده ترین راه تشخیص کودک آزاری است. شایع ترین شکل این نوع بدرفتاری، ضرب و شتم کودکان است که با آسیب های غیرتصادفی یا کبودی در کودکان مشخص می شود. کودک آزاری جنسی قسم بعدی کودک آزاری است که سازمان بهداشت جهانی آن را اینگونه تعریف کرده است: «دخاله یک کودک در فعالیت جنسی که او به طور کامل درک نمی کند، رضایت آگاهانه ندارد یا کودک به صورت فرآیند رشدی آماده نیست یا اینکه نقض قوانین و تابوهای اجتماعی جامعه است». (Butchart A, 2006). همچنین آزار جنسی میتواند شامل نوازش کردن اندام های جنسی کودک، آمیزش (مقاربت)، زنا با محارم، تجاوز، لواط، عورت نمایی به کودک، بهره کشی تجاری و جنسی از طریق خودفروشی یا تولید فیلمهای مستهجن باشد. کودک آزاری عاطفی یا روانشناختی به عنوان یکی دیگر از اقسام کودک آزاری شامل: « ناتوانی مراقبت کننده در فراهم آوردن یک محیط دوستانه برای فرزند است (اعم از محدود کردن حرکت (جنبش) کودک، تهدید، تمسخر کردن، ارباب، تبعیض، طرد و سایر اشکال غیرفیزیکی رفتار خصمانه) که بر فرآیند رشد و سلامت کودک تأثیر می گذارد». کودک آزاری عاطفی در واقع آسیب رساندن به احساسات یک کودک، ترساندن یا به وحشت انداختن او و اجازه دادن به کودک جهت تماشای خشونت صورت گرفته به دیگر اعضای خانواده را نیز شامل می شود. آخرین قسم کودک آزاری از نوع غفلت یا بی توجهی است که به عنوان ناتوانی مراقبت کننده در فراهم آوردن زمینه ها و عواملی از قبیل بهداشت، آموزش، رشد عاطفی، تغذیه، پناهگاه و ایمنی (امنیت) است که برای مطمئن شدن از رشد کودک، حیاتی هستند. همچنین کودک آزاری از نوع غفلت میتواند دربرگیرنده موقعیتهایی باشد که رای امن ماندن کودکان نظارت صورت نگیرد و یا برای مدتی طولانی، کودکان تنها گذاشته شوند. (همرنگ گبلو، ۱۳۹۹، ص ۳). در ذیل به بررسی انواع مختلفی از مصادیق کودک آزاری و نگاه قانون ایران و انگلیس در خصوص آنها می پردازیم.

۱) نقض حریم خصوصی کودک در فضای مجازی

کودکان در قبل از پنج یا شش سالگی مفاهیم مربوط به حریم خصوصی را درک نمی کنند. گرایش به کسب استقلال بین سنین ده تا دوازده سالگی آغاز می شود که از نشانه های آن می توان به بستن در اتاق خواب، تمایل به خصوصی بودن مکالمات تلفنی، وقت گذرانی با دوستان و گرایش به تنها بودن اشاره کرد. حریم خصوصی دارای انواع گوناگونی است که بر مبنای یک تقسیم بندی به چهار قسم کلی تقسیم می شود: ۱- حریم خصوصی منازل و اماکن ۲- حریم خصوصی جسمانی ۳- حریم خصوصی ارتباطات ۴- حریم خصوصی اطلاعات.

امروزه کانونی ترین بحث در زمینه حریم شخصی، بر محور حریم خصوصی « اطلاعاتی » مطرح می باشد که این امر به نوبه خود بر مبنای اصل بنیادین « خودمختاری » فرد در سطوح شخصی، ذهنی و اجتماعی قرار دارد. این امر در کودکان دارای اهمیت دو چندان است، زیرا امکان سوءاستفاده های مختلف بعدی نسبت به این گروه آسیب پذیر که از آگاهی برخوردار

نیستند، وجود دارد. (محسنی، ۱۳۹۰، ص ۶) در قوانین موضوعه ایران، مقرره‌های که به طور خاص، به موضوع حفظ حریم خصوصی کودک در فضای مجازی پرداخته باشد وجود ندارد. پس باید با استناد به قواعد عمومی، راه حلی برای این نقص قانونی پیدا کنیم. بدین منظور، ابتدا مسؤلیت مدنی، سپس راه حل قراردادی و در نهایت، استناد به قوانین و مقررات عمومی راجع به حفظ حریم خصوصی را بررسی می‌کنیم.

۱. استناد به قواعد مسؤلیت مدنی: میدانیم که هدف از قواعد مسؤلیت مدنی، جبران خسارت زیان‌دیده و دریافت خسارت از خواننده متوقف بر اثبات ارکان دعوی مسؤلیت مدنی است که عبارتند از وجود ضرر، ارتکاب فعل زیانبار و رابطه سببیت. ماده ۹۵۳ قانون مدنی تقصیر را اعم از تعدی و تفریط می‌داند و به موجب مواد ۹۵۱ و ۹۵۲ همان قانون، تعدی و تفریط، به ترتیب، تجاوز از حدود مأذون یا متعارف و خودداری از انجام اعمال ضروری به موجب قرارداد یا عرف است.

مسئله مهمتر این است که استناد به مسؤلیت مدنی، هنگامی مؤثر است که ضرری به کودک یا والدینش وارد شده باشد. یعنی حتی اگر اطلاعات غیرمتعارفی از کودک اخذ شود باید وجود ضرر اثبات شود که اولاً در همه موارد، به صرف جمع‌آوری اطلاعات، زیانی وارد نمی‌شود و ثانیاً در صورت ورود زیان، اثبات رابطه سببیت برای والدین کار ساده‌ای نخواهد بود. (کاتوزیان، ۱۳۷۸، ص ۲۰۱).

۲. راه حل قراردادی: منظور از قرارداد در این زمینه، معمولاً شروط کاربری است که شرکت، آنها را تهیه می‌کند و از خریدار می‌خواهد آنها را بپذیرد. لذا این نوع توافقات را باید از نوع قراردادهای الحاقی بدانیم که اگر مصرف‌کننده در تعیین محتوا و شروط آنها دخالتی ندارد، ولی می‌پذیرد، در نفوذ این قراردادها نباید تردید کنیم. (کاتوزیان، ۱۳۷۶، ص ۳۰).

پس اگر والدین کودک، بر اساس چنین قراردادهایی، جمع‌آوری و ذخیره اطلاعات خصوصی را پذیرفته باشند، مدیر تارنما میتواند این کارها را انجام دهد. البته عدم شروط قراردادی، مانند همه قراردادهای مسؤلیت قراردادی شرکت را در پی خواهد داشت. (صفایی، ۱۳۸۲، ص ۲۰۱).

ضمن اینکه اگر پذیرش شروط قرارداد، به منزله سلب حق کودک بر حریم خصوصی باشد، این شروط ممکن است بر خلاف مواد ۹۵۹ و ۹۶۰ قانون مدنی، تشخیص داده و باطل اعلام کند. همچنین، ماده ۴۶ قانون تجارت الکترونیکی، استفاده از شروط غیرمنصفانه را به ضرر مصارف‌کننده ممنوع اعلام کرده است. پس اگر شرط جمع‌آوری اطلاعات را غیرمنصفانه قلمداد کنیم، ممکن است دادگاه آن را باطل اعلام کند. درعین حال، در این ماده، مفهوم شروط غیرمنصفانه بیان نشده است که به نظر می‌رسد برای تشخیص آن باید به عرف مراجعه کنیم. البته معلوم نیست که عرف شرط جمع‌آوری هر نوع اطلاعات خصوصی را غیرمنصفانه بداند (اسدی، ۱۳۸۸، ص ۹).

قوانین و مقررات مرتبط با حمایت از حریم خصوصی در این قسمت به ترتیب، کنوانسیون حقوق کودک، قانون تجارت الکترونیک و قانون جرایم رایانه‌ای را بررسی می‌کنیم:

۳-۱- کنوانسیون حقوق کودک

بر اساس ماده ۱۶ کنوانسیون حقوق کودک که ایران در سال ۱۳۷۲ به آن ملحق شده است: (۱) در امور خصوصی، خانوادگی، یا مکاتبات هیچ کودکی نمی‌توان دلخواه یا غیرقانونی دخالت کرد یا هتک حرمت نمود. (۲) کودک در برابر این گونه دخالتها و یا هتک حرمتها مورد حمایت قانون قرار دارد.

۳-۲- قانون تجارت الکترونیکی

به موجب ماده یک قانون تجارت الکترونیکی مصوب ۱۳۸۲: این قانون مجموعه اصول وقواعدی است که برای مبادله آسان و ایمن اطلاعات در واسط‌های الکترونیکی و با استفاده از سیستم‌های ارتباطی جدید به کار می‌رود. ماده ۵۸ این قانون، ذخیره، پردازش یا توزیع داده پیام‌های راجع به وضعیت جسمانی، روانی و یا جنسی اشخاص را بدون رضایت صریح آنها ممنوع اعلام کرده است. واضح است که این ماده برای حمایت از اطلاعات شخصی کودکان در کفایت نمی‌کند زیرا قلمرو آن اطلاعات

معینی را که معمولا داده های حساس نامیده می شوند دربرمی گیرد و برای نمونه، نشانی پستی، سن، ساعت حضور والدین در منزل و موارد مشابه را که ممکن است از کودک سوال و جهت ذخیره و پردازش به سرور مربوط منتقل کند شامل نمی شود. درحالی که وقتی بحث حمایت از کودک مطرح می شود، هر نوع داده ای ممکن است حساس تلقی شود و بنابراین حریم خصوصی کودک اقتضا می کند مصادیق اطلاعات مورد حمایت، توسعه یابد و حمایت شکل گسترده ای به خود بگیرد تا احتمال سوءاستفاده از اطلاعات جمع آوری شده را به حداقل برساند. ضمن اینکه در زمینه ماده یاد شده، کودک، به ویژه صغیر غیر ممیز، به سبب حجر، امکان بیان رضایت صریح را ندارد و ولی یا قیم باید به این امر رضایت دهند. ماده ۵۹ همان قانون، حتی در صورت رضایت صریح شخص موضوع داده پیام، شرایطی را برای ذخیره، پردازش و یا توزیع داده ها مشخص کرده است از جمله اینکه هدف از این اعمال تبیین شود و شخص موضوع داده ها بتواند محو آنها را درخواست کند.

۳-۳- قانون جرایم رایانه ای

در زمینه حفظ حریم خصوصی، قانون جرایم رایانه ای مصوب ۱۳۸۸ نیز قابل استناد به نظر می رسد. تدقیق در مفاد قانون مذکور نشان می دهد هیچ ماده ی جمع آوری اطلاعات از اشخاص از جمله، کودکان را جرم انگاری نکرده است. حتی شنود غیر مجاز موضوع ماده دو این قانون، راجع به داده های درحال انتقال سامانه های رایانه ای و ... است. با وجود این، ماده ۱۷ قانون مذکور، انتشار یا در دسترس قرار دادن مواردی از قبیل اسرار دیگران به وسیله سامانه های رایانه ای یا مخابراتی را، منوط به تضرر یا هتک حیثیت عرفی آنها، جرم انگاری کرده است. (قبولی درافشان، بختیاروند و تدین سعدی، ۱۴۰۰، صص ۱۰۴-۱۰۵).

و اما در قانون اساسی انگلستان فصلی به عنوان حفظ حقوق شهروندی مشاهده نمی شود و صراحتا به این موضوع پرداخته نشده است اما از آنجا که انگلستان یکی از امضاکنندگان میثاق اروپایی سال ۱۹۵۰ می باشد، به موضوع حریم خصوصی افراد پرداخته است. (آماده، ۱۳۹۲، ص ۵۱).

قسمت ۲ ماده ۹۷ قانون کودک مصوب ۱۹۸۹ انگلستان انتشار هرگونه اطلاعاتی که نشان از مشخصات کودک باشد، مغایر با قانون می دانند که این می تواند شامل عکس، فیلم و ... نیز باشد که به واسطه آن نشانی، کد، مدرسه، شماره و ... کودک را در اختیار عموم قرار می دهد، بنابراین علاوه بر آسیب های روحی و اجتماعی برای کودک در زمینه نقض حریم شخصی، آسیب های جسمی و جانی نیز می تواند متعاقبا پدیدار شود، محوری ترین بحث در زمینه حریم شخصی، بر محور حریم شخصی اطلاعاتی می باشد که در خصوص کودکان دارای اهمیت بیشتری است، زیرا امکان سوء استفاده بعدی را به وجود می آورد. (محسنی، ۱۳۹۰، ص ۱۱۴۵).

باید توجه داشت که همیشه این موضوع به واسطه عدم رعایت والدین کودک پیش نمی آید و خود کودکان نیز با ورود به این محیط مراتب نقض حقوق خود را فراهمی می آورند، پس ضروری است که در کنار حمایت های کیفری به آموزش های استفاده از رسانه و تکنولوژی ارتباطی و اطلاعاتی مدرن نیز توجه جدی شود و اما برای حل این معضل، در اتحادیه اروپا نظام مجزایی برای حفاظت از اطلاعات کودکان پیشنهاد شده است که مطابق آن در مورد کودکان زیر ۱۳ سال، ائه اطلاعات شخصی در فضای مجازی و آنلاین منوط به رضایت والدین می باشد که از نظر موافقان این طرح خطرات و تهدیدات آنلاین برای کودکان تا حد قابل ملاحظه ای کاهش خواهد یافت. (اکبرنژاد و آراسته، ۱۳۹۹، ص ۱۲۴).

۲) بازاریابی و تبلیغاتی در فضای مجازی

با پیدایش کامپیوتر، اینترنت و توسعه جوامع، انسان معاصر در پی سهولت ارتباط ها شاهد نوع جدیدی از کسب و کار الکترونیکی است که در فضای مجازی در حال گسترده تر شدن است.

آگهی های آنلاین برای محصولات محدود به سن افراد زیر سن قانونی، مانند الکل، سیگار و داروهای تجویزی، باعث افزایش نگرانی هایی می شود که برای شیوه زندگی خطرناک هستند و کودکان را با تامین کنندگان آنلاین، ارتباط می دهند. امکان خرید آنلاین این محصولات برای کودکان، لزوما به این معنی نیست که آنها این کار را انجام می دهند بازاریابی اینترنتی آنلاین که کودکان را هدف قرار می دهد در یک صفحه وب محبوب کودکان، نمایش داده میشود و این میتواند در زمانی که عدم

تفکیک محتوا و تبلیغات وجود دارد، مشکل ساز باشد. برای افراد زیر سن قانونی به خصوص بچه های جوانتر، محتوای تجاری، کمتر از سایر محتواها، قابل تمایز است. تبلیغات بازی ها، مثالی از تکنیک های بازاریابی بحث برانگیز است که تبلیغات را با بازی ها و ویدیوهای آنلاین، ترکیب می کند. به همین دلیل، برخی از وکلای مدافع، در مورد استفاده از تبلیغات و نام های تجاری الحاق شده در وب سایتها که کودکان را هدف قرار می دهد، شک و تحقیق می کنند. آنها همچنین این موضوع را مطرح کرده اند که کدام رده سنی کودکان، در معرض شیوه های بازاریابی آنلاین قرار دارند. بازاریابی تبلیغات حاوی محتوای نامناسب، می تواند در استفاده روزانه از اینترنت، به کودکان آسیب وارد کند مانند: (آگهی ها یا هرزنامه هایی حاوی تصاویر صریح جنسی). گسترش شرط بندی و دوست یابی می تواند باعث ایجاد اختلال در کودکان و نوجوانان شود و رفتارهای پرخطر را که ممکن است منجر به زیان مالی و یا درخواست جنسی شود. (چالکیاسری، ۱۳۹۹، ص ۳۳۴).

از طرفی دیگر، برخی از مادران به دنبال معروف شدن و رسیدن به شهرت در فضای مجازی هستند و برخی دیگر می خواهند یک صفحه پر طرفدار داشته باشند و از این راه کسب درآمد کنند. این ها به دلیل رسیدن به خواسته های خود، هویت کودک را قربانی کرده و برای رسیدن به آنچه که در سر دارند، تلاش می کنند. این روزها برای برخی از افراد، بچه ها دیگر نه یک کودک، بلکه تبدیل به یک بازیگر یا مدل تبلیغاتی شده اند تا با لباسها و ژستهای مختلف عکس بگیرد و برای جذب تبلیغات بیشتر و درآمدزایی مؤثر واقع آیند. (قاسم زاده، منطقی و محمدی، ۱۳۹۹، ص ۳۶).

در ایران، قانونی ناظر بر بازاریابی و تبلیغات برای کودکان وجود ندارد و تنها قانونی که بدون تکلیف در این خصوص، فقط به آن اشاره کرده قانون تجارت الکترونیک مصوب ۱۳۸۲/۱۰/۱۷ است. ماده ۵۷ این قانون مقرر می دارد: «تبلیغ و بازاریابی برای کودکان و نوجوانان زیر سن قانونی به موجب آیین نامه ای است که در ماده ۷۹ این قانون خواهد آمد». بر اساس بند (ب) ماده ۷۹ این قانون: «آیین نامه مربوط به مواد ۵۶ و ۵۷ این قانون به پیشنهاد وزارتخانه های بازرگانی و ارشاد سلامی و سازمان مدیریت و برنامه ریزی کشور تهیه و به تصویب رسید. (محسنی، ۱۳۹۰، ص ۸)

در حقوق انگلستان به کار گماردن افراد زیر ۱۳ سال ممنوعیت دارد اما در سه عنوان کار در تلویزیون، تئاتر و مدلینگ این ممنوعیت لحاظ نشده است. اما نباید این سه عنوان هم به طور تمام وقت باشد و مانع از تحصیل و رشد فرد شود. (حسینی اکبرنژاد، ۱۳۹۲).

با توجه به موارد مذکور، حمایت کیفری مؤثر و مستقیم در خصوص کودکان کار مجازی در هر دو کشور به چشم نمی خورد و این می تواند ریشه در جدید بودن این موضوع داشته باشد و به هر حال بهره کشی در فضای مجازی مانعی بر رشد همه جانبه و اعمال حقوق بشر ایشان از جمله حق حریم خصوصی به شمار می آید.

۳) حمایت کیفری از اطلاعات کودکان در فضای مجازی

کودکان، خطر حریم خصوصی اطلاعات را هنگامی متحمل می شوند که اطلاعات شخصی آنها از طریق اینترنت، به صورت خودکار جمع آوری می شود. به عنوان مثال، کوکی ها که افراد بر اساس درخواست یک ارائه دهنده سرویس اطلاعاتی (به عنوان مثال هنگام ثبت نام یا خدمات) یا به طور داوطلبانه، اطلاعات شخصی خود را در فرم های آنلاین، پر می کنند. امنیت اطلاعات، به طور کلی، چالشی برای کاربران اینترنت است. با این حال کودکان به طور خاص در معرض خطرات امنیت اطلاعات ناشی از کد مخرب مثلاً بدافزار و جاسوس افزارها هستند. آنها از خطرات آگاهی ندارند و از خدمات با ریسک بالاتر، شامل نرم افزارهای مخرب استفاده می کنند. به عنوان مثال، جرایم آنلاین مانند آلوده کردن کامپیوتر خانواده که والدین از آن برای بانکداری آنلاین استفاده می کنند درک کمین کودکان قرار دارد. جاسوس افزار تجاری، در وب سایت های کودکان قرار داده میشود و در دستگاه کاربر ذخیره می شود تا رفتار آنلاین او را نظارت کند. این اطلاعات ممکن است برای اهداف دیگر به عنوان بازاریابی آنلاین استفاده شود. این موضوع در دپارتمان حفظ حریم خصوصی اطلاعات کودکان (برای کودکان، مدارس و خانواده ها، وزارت فرهنگ، رسانه و ورزش) مورد بررسی قرار گرفته است. (خلیل پور چالکیاسری، ۱۳۹۹، ص ۳۳۵).

در ایران، ماده ۳ قانون مجازات اسلامی، مصوب ۱۳۹۲ و قوانین مرتبط با فضای سایبر، از جمله قانون تجارت الکترونیکی، مصوب ۱۳۸۲، قانون حمایت از حقوق پدیدآورندگان نرم افزارهای رایانه ای، مصوب ۱۳۷۹، قانون جرایم رایانه ای،

مصوب 1388 و مقررات اصلاحی آن، مندرج در آیین دادرسی کیفری 1392 اصل را بر صلاحیت سرزمینی قرار داده اند. تقریباً در تمام مواد قانون جرایم رایانه ای و مواد مرتبط در قانون آیین دادرسی کیفری، عبارت (هر کس) بدون توجه به تابعیت مرتکب به کار رفته است. هرچند معیار صلاحیت سرزمینی در جرایم گوناگون سایبری متفاوت است، معیار صلاحیت سرزمینی در ماده 1 (دسترسی غیرمجاز)، ماده 2 (شنود غیرمجاز) و ماده 3 (جاسوسی رایانه ای) قانون جرایم رایانه ای، معیار وقوع (سامانه های رایانه ای) در قلمرو ایران است. معیار صلاحیت سرزمینی در مواد 6 و 7 قانون جرایم رایانه ای نیز وقوع (داده های رایانه ای) در قلمرو ایران است. بند (الف) ماده 664 قانون آیین دادرسی کیفری، معیار دیگری اضافه میکند و (ذخیره اطلاعات) در قلمرو ایران را نیز مشمول صلاحیت سرزمینی ایران قرار می دهد. به علاوه بند (ب) این ماده، تارنماهای دارای دامنه مرتبه بالای کد کشوری ایران (ir) را در حکم خاک ایران قلمداد کرده و جرایم ارتكابی در این تارنماها را به مانند جرایم ارتكابی در قلمرو ایران میداند. صلاحیت شخصی فعال در ماده 7 قانون مجازات اسلامی به طور موسع آمده است و تمامی جرایم از جمله جرایم رایانه ای را دربرمی گیرد. ماده 8 قانون مجازات اسلامی نیز به صلاحیت شخصی منفعل، اختصاص یافته است، هرچند اعمال آن، مشروط به جرم انگاری متقابل شده است. اغلب جرایم ارتكابی در فضای سایبر از سوی بارگذاران ارتكاب می یابد. لذا قانون جرایم رایانه ای در اغلب موارد، همانند ارتكاب هتک حیثیت و نشر اکاذیب در مواد ۱۶ و ۱۷ بارگذار را مجرم تلقی کرده است و لذا او مشمول صلاحیت قانونی ایران می شود. با این حال، ماده ۱۴ در باب انتشار، توزیع، معامله، تولید، ذخیره یا نگهداری محتویات مستهجن، علاوه بر بارگذار، پیاده ساز را نیز مشمول مجازات دانسته است. صلاحیت واقعی در ماده ۵ قانون مجازات اسلامی آمده است و صراحتاً اقدام علیه امنیت داخلی یا خارجی را در حیطه صلاحیت ایران می داند. همچنین مطابق بند پ) ماده ۶۶۴ قانون آیین دادرسی کیفری، ارتكاب جرم در خارج از ایران علیه سامانه ها یا تارنماهای مورد استفاده قوای سه گانه، نهاد رهبری، نمایندگیهای رسمی دولت، نهادهای ارائه کننده خدمات عمومی و علاوه بر این، حمله گسترده به تارنماهای مرتبه بالای کد کشوری را در شمول صلاحیت محاکم ایران کرده است. لذا رویکرد ایران در صلاحیت قانونگذاری در فضای سایبر، دربردارنده طیف متنوعی از صلاحیت های قانونگذاری سرزمینی، شخصی، واقعی و جهانی است. (همان، ص ۳۳۲).

اما در انگلیس، در ژانویه ۲۰۲۰ میلادی سازمان حفاظت از اطلاعات انگلیس استانداردهایی برای سرویس های اینترنتی مخصوص کودکان منتشر کرد تا به حفاظت از اطلاعات کودکان و ایمنی آنها در فضای آنلاین کمک کند. دفتر کمیساری اطلاعات انگلیس (ICO) از سال ۲۰۱۸ مشغول تنظیم قانون «طراحی سن مناسب» است. این قانون شامل ۱۵ استاندارد است که به ترتیب عبارتند از: در نظر گرفتن منافع کودک، ارزیابی تاثیرات حفاظت از اطلاعات، طراحی سن مناسب دسترسی، شفافیت، استفاده نهایی از اطلاعات، سیاست ها و استانداردهای اجتماعی، تنظیمات پیش فرض، حداقل استفاده از اطلاعات، اطلاعات مکانی، قابلیت نظارتی والدین، پروفایل بندی، اسباب بازی های متصل به اینترنت، ابزارهای آنلاین. همچنین اشاره شده نقض این قانون عواقبی از جمله هشدار و جریمه را در پی دارد. این قانون پس از طی فرایندهای پارلمانی در سپتامبر سال گذشته میلادی اجرا شده و به شرکت های ارائه دهنده سرویس آنلاین به کودکان، ۱۲ ماه فرصت داده شده تا این قوانین را رعایت کنند. تهیه کنندگان سرویس های اطلاعاتی در انگلیس از جمله اپلیکیشن ها، برنامه ها، وب سایت ها و شبکه های اجتماعی، سرویس های پیام رسان، بازی های آنلاین و انجمن ها و دستگاه های متصل به اینترنت باید این قوانین را رعایت کنند. (www.citna.ir).

بنابراین به نظر می رسد در نظام حقوقی ایران یر خلاف قوانین انگلستان قانون مستقلی ناظر بر جمع آوری اطلاعات شخصی کودکان وجود ندارد، و این قوانین دربرگیرنده همه امور مرتبط با کودکان نبوده و در هر مورد جنبه عام دارد.

۴) سوء استفاده جنسی از کودک در فضای مجازی

فضای سایبری، بر جرائم با انگیزه های جنسی تاثیر چشم گیری گذاشته و دامنه وسیعی نیز بدان بخشیده است. علون بر انواع جرائم اینترنتی که در مورد هر دو جنس به وقوع می پیوندد، به طور عمده دو نوع جرم با هدف گیری قربانیان جنسی در

اینترنت واقع می شود. این نوع جرم استثمار جنسی کودکان در اینترنت است. استفاده از کودکان برای هرزه نگاری آنلاین و قاچاق و بهره کشی کودکان را در برمی گیرد. (حسینی، ۱۳۹۸، ص ۴۲)

در ادبیات تقنینی ایران، اصطلاح «پورنوگرافی» یا «هرزه نگاری» به کار نرفته است، اما در چند متن قانونی مورد حکم قرار گرفته و با عباراتی چون «منافی عفت عمومی»، «جریحه دار کردن عفت و اخلاق عمومی»، «مبتذل»، «مستهجن» به این مفهوم اشاره شده است. (حبیب زاده، و رحمانیان، ۱۳۹۰، ص ۹۲).

در قوانین داخلی سابقا در این زمینه رویکرد قانون گذار در فصل ۱۸ قانون مجازات اسلامی بخش تعزیرات مصوب ۱۳۷۵ تحت عنوان «جرائم علیه عفت و اخلاق عمومی» قابل استناد بود که به جرم انگاری مواردی پرداخته است که دربرگیرنده هرزه نگاری نیز می باشد. به موجب بند یک ماده ۶۴۰ هر کس نوشته یا طرح، گراور، نقاشی، تصویر، مطبوعات، اعلانات، علائم، فیلم، نوار سینما و یا به طور کلی هر چیز که عفت و اخلاق عمومی را جریحه دار نماید برای تجارت و یا توزیع یا به نمایش و معرض انظار عمومی گذارد یا بسازد یا برای تجارت یا توزیع نگاه دارد به حبس از سه ماه تا یک سال و جزای نقدی از یک میلیون تا پانصد هزار ریال تا شش میلیون ریال و تا ۷۴ ضربه شلاق یا به یک یا دو مجازات مذکور محکوم خواهد شد. البته در سال ۱۳۸۶ قانون نحوه مجازات اشخاصی که در امور سمعی و بصری فعالیت های غیرمجاز می نمایند پا به عرصه وجود گذاشت و قانون گذار به ممنوعیت رفتارهای هرزه نگارانه پرداخت و در قیاس با قانون مجازات اسلامی مجازات های سنگین تری پیش بینی گردید.

قانون گذار در سال ۱۳۹۹ با تصویب قانون حمایت از اطفال و نوجوانان به یک حمایت افتراقی و متجانس از اطفال و نوجوانان پرداخت که بسیاری از کودک آزاری ها را به طور خاص جرم انگاری نموده است. قانون گذار در ماده یک قانون حاضر در بندهای چ، ح،خ،د به بیان تعریف و روشن سازی مفهوم برخی از اصطلاحات مربوط به آزار جنسی به شرح ذیل، پرداخته است:

(چ) فحشاء: هرگونه محتوا یا تصویری که دارای صحنه یا صور قبیحه باشد.

(ح) مبتذل: هرگونه محتوا اعم از صوتی یا تصویری که به صورت واقعی یا غیرواقعی بیانگر برهنگی کامل زن یا مرد است.

(د) هرزه نگاری: تهیه و تولید هر اثری که محتوای آن بیانگر جذابیت طفل یا نوجوان مانند برهنگی، آمیزش، عمل جنسی یا اندام جنسی باشد.

در بند ۵ ماده ۱۰ مقنن تصریح می دارد بهره کشی جنسی از طفل و نوجوان از طریق عرضه، در اختیار گرفتن، وادار کردن برای هرزه نگاری یا سوء استفاده جنسی به مجازات حبس درجه ۵ قانون مجازات اسلامی، خواهد رسید.

طبق بند ۶، در دسترس قرار دادن و ارائه محتوا یا اثر مستهجن یا مبتذل به طفل یا نوجوان به یک یا چند مجازات درجه هشت قانون مجازات اسلامی، محکوم می شود.

بند ۷، استفاده از طفل و نوجوان برای تهیه، تولید، توزیع، تکثیر، نمایش، فروش و نگهداری آثار سمعی و بصری مستهجن و مبتذل، را حسب مورد مستوجب میانگین حداقل و حداکثر مجازات مقرر در قانون مربوطه اعلام می کند.

در بند ۸، واردات، صادرات، تکثیر، انتشار، عرضه و معامله یا بارگذاری محتوا یا اثر مستهجن یا مبتذل که در آن ها از اطفال و نوجوانان بهره گیری شده و یا حمل و نگهداری آنها، مستوجب رسیدن به یکی از مجازات های درجه شش قانون مجازات اسلامی دانسته شده است.

بند ۹ تصریح می دارد: مرتکب «برقراری ارتباط با طفل و نوجوان در فضای مجازی به منظور هرگونه آزار جنسی یا ارتباط جنسی نامشروع به یکی از مجازات های درجه شش قانون مجازات اسلامی» محکوم می گردد. در این بند مقنن برخلاف سایر بندها برقراری رابطه جنسی یا آزار جنسی با کودک را در فضای مجازی مورد جرم انگاری قرار داده است. با توجه به صدر ماده به نظر می رسد سوء استفاده از طفل یا نوجوانان در فضای مجازی علی الظاهر لطمه کمتری به کودک وارد می رساند، وگرنه نوع وسیله نه تنها نمی توانست تاثیری در میزان مجازات داشته باشد، بلکه به دلیل استفاده از این تکنولوژی که در این قبیل موارد مستتر به نظر می رسد و احتمال دستگیری کمتر مرتکب بایستی شاهد واکنش کیفری شدیدتری می بودیم، زیرا مجازات این بند اختیاری و زیرمجموعه درجه ۶ است که حاوی پرحجم ترین مجازات بین درجات تعزیری است. بدین ترتیب

به نظر می‌رسد این جرم انگاری شامل تماشای صحنه‌های مبتذل و مستهجن از کودک در دنیای مجازی باشد. ارتکاب جنسی نامشروع از طریق رایانه تا امروز امری مشکل قلمداد می‌شود. (اکبری وحجازی، ۱۳۹۹، صص ۱۰۳-۱۰۰).

اما در کشور انگلیس نوع این رفتار با عنوان "Sexting"، با کودک زیر 18 جرم سال می‌شناخته می‌شود. این عمل شامل ارسال تصویر یا فیلم خود یا دیگران، تصویر یا فیلم نیمه برهنه یا حتی ارسال پیام جنسی می‌باشد. (اکبرنژاد، و جواهری آراسته، ۱۳۹۹، ص ۱۱۲).

قوانین پورنوگرافی انگلستان عمدتاً بر جنبه‌هایی از قوانین انگلستان در رابطه با فحشا متمرکز است که به اینترنت اشاره خاصی دارد. قانون فحشای بریتانیا توسط قانون عدالت کیفری و نظم عمومی ۱۹۹۴ («CJPOA1994») اصلاح شده است. این امر عمدتاً به دلیل ترس از هرزه‌نگاری کودکان و به ویژه به روزرسانی قوانین بریتانیا با تغییرات تکنولوژیک بود. با این حال، عناوین زیر نشان خواهند داد که در اجرای قوانین موجود و اجرای آنها در رابطه با اینترنت مشکلاتی وجود دارد. در این قسمت ابتدا قوانین پورنوگرافی انگلستان را مرور می‌کنیم:

1. قانون انتشار محتوای هرز و ناپسند ۱۹۵۹ و ۱۹۶۴

این دو قانون، اصلی‌ترین قوانین مبارزه با هر نوع اعمال مستهجن در بریتانیا را تشکیل می‌دهند. بخش ۱ (۱) قانون ۱۹۵۹ آزمون زیر را برای فحشا ارائه می‌دهد: از نظر این قانون، در صورتی که عملی یا تبعات آن عمل یا (در صورتی که ماده دارای دو یا چند مورد متمایز باشد) اثر هر یک از موارد آن عمل، در صورتی که به طور کلی گرفته شود، به گونه‌ای باشد که به آن گرایش دارد، مستهجن تلقی می‌شود. و افراد فاسد را که با در نظر گرفتن همه شرایط مربوطه، احتمالاً مطالب مندرج یا درج شده در آن را بخوانند، ببینند یا بشنوند.

این تعریف قانونی از زشتی محدودتر از معنای معمولی زشت است که کثیف، فحشا یا منزجر کننده است. (Patrick, ۱۹۹۶, P739).

بر اساس بخش ۲ (۱)، قانون انتشارات مستهجن، انتشار یک مقاله ناپسند یا داشتن یک مقاله ناپسند برای انتشار برای منفعت تخلف محسوب می‌شود. بر اساس بخش ۱ (۳) قانون ۱۹۵۹، انتشار شامل موارد زیر است: (الف) توزیع، پخش، فروش، اجاره دادن، دادن یا قرض دادن، عرضه برای فروش یا اجاره. (ب) جایی که مقاله حاوی یا مظهر ماده‌ای است که باید به آن نگاه کرد یا یک ضبط، نمایش، پخش یا نمایش داده می‌شود. تا آنجا که به دیسک‌های کامپیوتر مربوط می‌شود، نباید هیچ مشکلی وجود داشته باشد، زیرا آنها «مقالات» هستند و با شرح انتشار تحت بخش ۱(۳)، OPA 1959 مطابقت دارند. اما بیشتر هرزه‌نگاری موجود در اینترنت به صورت الکترونیکی از یکی منتقل می‌شود. کامپیوتر به دیگری با استفاده از خطوط تلفن و مودم. این نوع تراکنش ممکن است با بخش ۱(۳)، OPA 1959 مطابقت نداشته باشد، اما برنامه ۹، بند ۳، CJPOA 1994 معنای انتشار را در بخش ۱(۳)(b)، OPA 1959 با افزودن عبارت "یا" اصلاح کرد. در جایی که این داده‌ها به صورت الکترونیکی ذخیره می‌شوند، آن داده‌ها را منتقل می‌کند. بنابراین، انتقال الکترونیکی مطالب مستهجن اکنون تحت قانون سال ۱۹۹۴ قرار دارد. هنگامی که A تصاویر مستهجن B را پیوست به یک ایمیل ارسال می‌کند، این انتقال الکترونیکی یک نشریه تحت پوشش قانون خواهد بود.

بخش ۱(۲)، قانون OPA 1964، داشتن یک مقاله مستهجن در مالکیت، تملک یا کنترل را با هدف انتشار آن برای منفعت، جرم محسوب می‌کند. پس از اصلاح معنای «انتشار» توسط دولت بر اساس قانون ۱۹۹۴، این دیگر از نظر پیگرد قانونی مطالب مستهجن از طریق اینترنت مشکلی ندارد. حتی زمانی اعمال می‌شود که A داده‌ها را به سادگی در دسترس قرار دهد تا به صورت الکترونیکی انتقال یا دانلود شوند، با ارائه رمز عبور برای B به طوری که B بتواند به مطالب دسترسی پیدا کند و آنها را کپی کند. (۲۷ سپتامبر).

جیسون منگر نویسنده کتاب مقدس اینترنتی، به یک سال حبس (تعلیق) محکوم شد و به پرداخت ۱۰۰۰ پوند هزینه و ضبط تجهیزات کامپیوتری و مطالب مستهجن خود در دادگاه کینگستون در مارس ۱۹۹۶ محکوم شد. منگر در حال فروش مطالب پورنوگرافی هاردکوپر برای مشتریان در سراسر جهان بود. او به چهار اتهام داشتن یک مقاله زننده برای انتشار برای منفعت

اعتراف کرد. توماس، جی اظهار داشت که «مطالب به همان اندازه که کسانی که آن را خلق کرده‌اند می‌توانستند فکر کنند، زشت و ناپسند بود.

2. بخش ۴۳ قانون مخابرات ۱۹۸۴

بخش ۴۳ قانون ۱۹۸۴ ارسال "از طریق یک سیستم مخابراتی عمومی، پیام یا موارد دیگر که به شدت توهین آمیز یا دارای شخصیت ناشایست، ناپسند یا تهدیدآمیز است" جرم محسوب می‌شود و جرمی قابل حبس با حداکثر مدت زمان شش ماه است.

این قانون علاوه بر برخورد با تماس‌های تلفنی زشت، ناپسند یا توهین‌آمیز، انتقال مطالب ناپسند از طریق سیستم‌های تلفن از طریق وسایل الکترونیکی را نیز پوشش می‌دهد. از نظر این قانون، سیستم مخابراتی عمومی، هر سیستم مخابراتی است که توسط وزیر امور خارجه تعیین شده است و محدود به سیستم تلفن British Telecom نیست.

3. قانون حمایت از کودکان ۱۹۷۸

قانون ۱۹۷۸ در پاسخ به مشکل فزاینده پورنوگرافی کودکان به تصویب رسید. هدف اصلی آن بستن برخی از شکاف‌های بالقوه در اقدامات در دسترس پلیس و دادستان بود. این قانون به ویژه به استفاده از کودکان در عکاسی پورنوگرافیک می‌پردازد، حتی در جایی که هیچ‌گونه سوء استفاده دیگری رخ نداده است.

تعریف "عکس" ارائه شده در بخش ۷ (۴) قانون ۱۹۷۸ اکنون شامل عکس‌ها در قالب داده‌های الکترونیکی به دنبال اصلاحات انجام شده توسط بخش ۸۴ (۴) قانون عدالت کیفری و نظم عمومی ۱۹۹۴ می‌شود.

هدف اصلی بند ۸۴ پرداختن به اصطلاح «شبه عکس» کودکان بود. شبه عکس‌ها از نظر فنی عکس هستند، اما توسط نرم افزار کامپیوتری مانند MS Paintbrush با استفاده از بیش از یک عکس ایجاد می‌شوند. به عنوان مثال، صورت کودک را می‌توان روی بدن بزرگسال یا بدن کودک دیگر همراه با تغییر ویژگی‌های بدن قرار داد تا تصاویر رایانه‌ای ایجاد شود که در آن هیچ آزار فیزیکی کودک رخ نمی‌دهد.

بر اساس بخش جدید ۷ (۷) قانون ۱۹۷۸، "عکس شبه به معنای تصویری است، خواه توسط گرافیک کامپیوتری ساخته شده باشد یا به هر شکل دیگری، که به نظر می‌رسد یک عکس باشد".

به دنبال اصلاحات اعمال شده توسط CJPOA 1994، «این یک جرم است برای یک شخص (الف) گرفتن، یا اجازه گرفتن یا ساختن هرگونه عکس یا عکس شبه ناشایست از کودک. (ب) برای توزیع یا نشان دادن چنین عکس‌ها یا عکس‌های شبه ناشایست» طبق بخش ۱ قانون ۱۹۷۸.

قانون انتشارات ۱۹۵۹، اما روندی که در آن عکس‌ها ساخته شدند. مطمئناً پلیس بریتانیا بر این باور است که سازندگان یا دارندگان شبه عکس‌ها در نهایت به سوء استفاده از کودکان می‌پردازند، بنابراین هدف قانون جدید ممکن است به عنوان یک اقدام مقدماتی جرم‌انگاری تلقی شود و همچنین کاهش شکاف با مشکلات آتی در پیگرد قانونی این افراد. موارد زیرا ممکن است جدا کردن یک شبه عکس از یک عکس واقعی بسیار دشوار باشد.

تنها مورد گزارش شده در مورد شبه عکس‌ها از کانادا می‌آید، با پرونده R v. Pecchiarich [1995] 22 O.R. (3d) 748-766. جوزف پکیاریچ، ۱۹ ساله، به دلیل توزیع هرزه‌نگاری کودکان از طریق اینترنت طبق بخش ۱۶۳ (۱) قانون جنایی کانادا، مجرم شناخته شد و به دو سال مشروط و ۱۵۰ ساعت خدمات اجتماعی محکوم شد. پکیاریچ هرگز درگیر عکاسی یا فیلمبرداری از کودکان واقعی نبود و مجموعه پورنوگرافی کودکان خود را از تغییر ویژگی‌های تصاویر اسکن شده کودکانی که مدل لباس زیر و مایو از کاتالوگ‌های فروشگاه‌های مختلف می‌ساختند، ایجاد کرد. با وجود اینکه پکیاریچ این مطالب را خلق کرد و تمایلات و خیال‌پردازی‌های کودک دوستی او را ثابت می‌کرد، او هیچ توهینی به کودکان مرتکب نشد. (Yaman, Akdeniz, 1997, P 6-9).

۴. قانون حمایت از کودکان ۲۰۱۴

قسمت اول قانون حمایت از کودکان که یک قانون برای پیشگیری از استثمار کودکان است، صراحتاً انتشار و توزیع این نوع محتوا را برای کودک جرم می‌شمارد و در قسمت مربوط به مجازات این قانون در موارد رسیدگی در خود دادگاه، مجازات تا شش ماه حبس و تا ۱۰۰۰ پوند جریمه یا هر دو مجازات در نظر گرفته شده است. اما در صورت صدور کیفرخواست و ارسال پرونده به دادگاه نوع تعیین مجازات متفاوت است و دادگاه باید با استفاده از جداول مشخص، دسته جرم را تعیین کند و سپس با توجه به دسته تعیین شده مقدار مجازات را معین نماید. تعیین دسته مجازات در این خصوص بر اساس سه نوع انجام می‌شود: الف) داشتن عکس نامناسب از کودک ب) توزیع یا به اشتراک گذاری تصاویر نامناسب از کودک در خصوص هر دسته از جرایم فوق سه سطح از مجازات، با توجه به عمل مرتکب تعیین شده است که ممکن است تا نه سال حبس به همراه داشته باشد.

کشور انگلستان مجازات سنگین تری را در اصلاح رویه تعیین مجازات سال ۲۰۱۴ برای مرتکبین جرایم قسمت اول قانون محافظت از کودکان در نظر گرفته است. برای تعیین مجازات در این خصوص سه دسته احصاء گردیده که هر کدام از این دسته ها نیز در سه سطح قابل بررسی است و مجازات آنها به ترتیب سطوح تعیین می‌شود:

الف) داشتن تصاویر نامناسب از کودک: مرتکب این جرم از ۲۶ هفته تا سه سال محکوم می‌شود.

دومین سطح مربوط به داشتن تصاویری از کودک است که نشان دهنده دخول جنسی نیستند ولی فعالیت جنسی با کودک را نمایش می‌دهند برای مرتکب این جرم ممکن است تا ۱۸ ماه حبس در نظر گرفته شود.

سومین سطح مربوط به داشتن تصاویری است که در زمره سطوح اول دوم قرار نمی‌گیرند و تا ۲۶ هفته ممکن است مجازات حبس را در پی داشته باشد.

ب) توزیع یا به اشتراک گذاری تصاویر نامناسب ضمن داشتن عکس: اولین سطح از مجازات، مربوط به انتشار اولین دسته از موارد بالا است که بین دو تا پنج سال ممکن است محکومیت به حبس را در برداشته باشد.

دومین سطح از مجازات نیز در برابر انتشار دسته دوم از تصویرهای بالاست و از شش ماه تا دو سال حبس نیز برای آن در نظر گرفته شده است.

سومین سطح از مجازات که مربوط به انتشار دسته سوم از داشتن تصاویر نامناسب از کودکان است، ممکن است تا شش ماه حبس برای مرتکب را به عمل آورد.

پ) ساختن یک عکس نامناسب از کودک:

اولین سطح از مجازات برای ساختن و تولید تصویر نامناسب از کودکان، مربوط به ساختن عکسهایی از نوع سطح اول قسمت الف می‌باشد که سنگین تری مجازات را در بین مجازات های مربوط به مرتکبین جرایم قسمت اول قانون محافظت از کودکان را دارد که مجازاتی بین چهار تا نه سال حبس را شامل می‌شود.

دومین سطح از مجازات ساخت و تولید در این دسته نیز مربوط به تصاویر دسته دوم از قسمت الف می‌باشد که مجازاتی بین یک تا چهار سال حبس را در پی دارد.

سومین سطح از مجازات مربوط به سومین دسته از قسمت الف می‌باشد که شامل یک تا سه سال حبس می‌شود. به این ترتیب، در قوانین انگلستان به طور جامع، آسیب های این مقوله درک و به طور دقیق برای هر قسمت از آن مجازات مقتضی مقرر شده است. (اکبرنژاد و آراسته، ۱۳۹۹، ص ۱۱۹).

همان طور که ملاحظه می‌شود در ایران، قانون مستقل ناظر بر ابعاد مختلف سوء استفاده از کودکان در اینترنت وجود ندارد. قانون جرایم رایانه ای مصوب ۱۳۸۸/۳/۲۰ در فصل چهارم تحت عنوان «جرایم علیه اخلاق و عفت عمومی» در مواد ۱۴ و ۱۵، به طور کلی ارتکاب این جرایم را از طریق سیستم های رایانه ای جرم انگاری نموده و اشاره ای با استفاده از کودکان و یا هدف قرار گرفتن آنان نکرده است. اما کشور انگلستان برخلاف ایران مجازات های سنگینی برای سوء استفاده جنسی از کودکان و حتی کسانی که با قصد ارتکاب چنین اعمالی به کودک تعرض می‌کنند، مقرر کرده است.

۵) توریسم جنسی کودکان در فضای مجازی

در مورد توریسم جنسی حقوق کیفری ایران، به دلیل پیوستن به تمامی اسناد حقوق بشری، مکلف به هماهنگ سازی خود با معیارهای جهانی است. شورای مجلس اسلامی در مقدمه متن قانون الحاق به پروتکل اختیاری کنوانسیون حقوق کودک در خصوص فروش، فحشاء هرزه نگاری کودکان صریحا اشاره می کند که « در مواردی که جهت تحقیق اهداف پروتکل نیاز به پیش بینی مجازات های جدید یا تشدید مجازات های فعلی باشد، لایحه با نظر قوه قضائیه تهیه و برای سیر مراحل تصویب ارائه خواهد شد». بررسی قوانین کیفری ایران نشان می دهد که رفتاری تحت عنوان توریسم جنسی کودکان به صورت خاص جرم انگاری نشده است. با این وجود، جرم انگاری خاص این رفتار و عدول از برخی قواعد صلاحیت شخصی در این زمینه به دلایل زیر ضروری است:

اول؛ جرم انگاری این رفتار علاوه بر اینکه با توجه به کارکرد ارزشی، توصیفی و فرهنگی حقوق کیفری مهم است، می تواند به تسری دامنه عناوین مجرمانه بر رفتارهایی که این عمل را تشویق و تبلیغ می کنند نیز مبادرت کند.

دوم؛ در صورت عدم جرم انگاری این رفتارها، با توجه به اینکه در زمینه حمایت از کودکان در برابر سوء استفاده جنسی، قانونگذار ایرانی بعد از انقلاب بر خلاف قبل از انقلاب، از یک سیاست کیفری افتراقی سود نمی برد و مشخصا گردشگری جنسی را جرم انگاری نکرده است، عمل توریست های جنسی ایرانی در قالب جرایم جنسی تا حدی مانند زنا، لواط و مساحقه قابل تعقیب خواهد بود. ولی با توجه به محدود بودن و دشواری راههای اثبات این جرایم، عملا مجازات ارتكابی بسیار سخت و تا حدودی غیرممکن می شود.

به نظر می رسد بر اساس عمل به تعهدات بین المللی ایران به ویژه موارد ۳ و ۴ پروتکل الحاقی به کنوانسیون کودک در خصوص فروش، فحشاء و هرزه نگاری کودکان، قانونگذار ایرانی باید به جرم انگاری رفتارهای گردشگران جنسی کودکان مبادرت نماید. افزون بر این، جرم انگاری جنسی کودک نه تنها یک تعهد بین المللی حقوق بشری محسوب می شود، بلکه به لحاظ ویژگی های آرمان گرایانه و اخلاقی و اسلامی نظام جمهوری اسلامی ایران، از اهمیت اساسی نیز برخوردار است. (اسلامی و میریان، ۱۳۹۴، ص ۱۶).

اما قانونگذار بریتانیایی بر اساس بند ۵ بخش دوم قانون مجرمان جنسی ۱۹۹۷، تعقیب اتباع انگلیسی را در بریتانیا به خاطر ارتکاب جرایم جنسی در خارج از کشور تجویز نموده است. این قانون به دلیل پیش بینی این موضوع که عمل جنسی مورد نظر باید هم در کشور خارجی (مقصد) و هم در بریتانیا (کشور مبدا) جرم محسوب شود، تا حدود زیادی قابل انتقاد است. زیرا توریست های جنسی بریتانیایی ممکن است تشویق شوند کشوری را به عنوان مقصد انتخاب کنند که فحشای کودکان را هنوز جرم انگاری نکرده است فلذا به دلیل فقدان شرط مجرمیت مضاعف، از تعقیب در انگلستان مصون بمانند. (نجفی ابرندآبادی، خالقی و حمزه زینالی، ۱۳۸۸، ص ۱۰۵).

در مجموع در خصوص جرم توریسم جنسی در بستر فضای مجازی در هر دو کشور قوانین مشخصی به چشم نمی خورد، در ایران عنصر قانونی در خصوص انتشار محتوای مجرمانه یعنی جذب توریسم جنسی به وسیله انتشار تصاویر مستهجن ماده ۱۴ قانون جرایم رایانه ای و برای جرم دیگر یعنی تسهیل ارتکاب اعمال منافی عفت یا انحراف جنسی، بند ب ماده ۱۶ قانون اخیر الذکر می باشد. حال اگر تسهیل ارتکاب به جرم منافی عفت منجر به تحقق زنا و لواط گردد و مشمول تبصره ۱ ماده ۲۴۲ قانون مجازات و عنوان قوادی می شود و مسئله تعدد جرم می گردد که طبق ماده ۱۳۵ قانون مجازات اسلامی باید تعیین تکلیف شود. بنا بر تبصره ماده مذکور به نظر می رسد مجازات تعزیری مربوط به انتشار محتوای مجرمانه حذف و مرتکب فقط به مجازات حدی محکوم می شود. به وضعیت توریست هم حسب مورد بنا فرقی بین اینکه از کشور دیگری آمده یا خیر، نیست مگر در خصوص غیر مسلمان بودن آن شخص که طبق بند پ ماده ۲۲۴ مجازات اعدام در نظر گرفته می شود.

اما در کشور انگلیس هم این ضعف دیده می شود مثلا قانون گذار بر اساس بند ۵ بخش دوم قانون مجرمانه جنسی، تعقیب اتباع انگلیسی را در بریتانیا به خاطر ارتکاب جرایم جنسی در خارج از کشور تجویز نموده است ولی در پرونده ای یک تبعه انگلیسی در نپال که فاقد قانونی برای حمایت از کودکان در برابر استثمار جنسی بود، از تعقیب کیفری رهایی یافت، این ضعف نه تنها در این جرم به خصوص مشاهده می شود بلکه در تمام جرایم اینترنتی، چالش های قابل توجهی برای کنترل نظم و اجرای

قانون مطرح می شود؛ زیرا تخلفات مربوط به اینترنت در عرصه جهانی ارتکاب می باید، در حالی که اغلب جرایم به صورت ملی تعریف شده اند.

نتیجه گیری

از جمله دغدغه های همیشه بشر در زندگی امنیت بوده است. امروزه با پیشرفت تکنولوژی و گسترش اینترنت و شبکه های مجازی توسط کامپیوتر های شخصی، گوشی های هوشمند، تبلت ها و غیره، اهمیت امنیت برای فعالیت در این فضاها، مخصوصا برای کودکان و نوجوانان بیش از پیش احساس می شود. با پیشرفت فن آوری اطلاعات و ارتباطات از یک سو و تنوع جرایم رایانه ای و کثرت بزه دیدگان بالقوه در ایران و دیگر کشورها ایجاد قوانین قضایی جدید مرتبط و به روز ضرورت دارد تا بتواند پیامدهای منفی فناوری اطلاعات را پیشگیری کرده و یا کاهش دهد.

در رابطه با حمایت از کودکان و نوجوانان، اقداماتی توسط دولت انجام گرفته است، در ایران از اواسط دهه ۸۰ به این مساله به صورت جدی تر پرداخته شد و وزارت ارشاد و مرکز رسانه های دیجیتال، پلیس فتا و سازمان فناوری اطلاعات اقدامات ترویجی در این رابطه انجام دادند. در سال ۸۸ نیز قانون جرایم رایانه ای به تصویب رسید و بحث هرزه نگاری در مواد ۱۴ و ۱۵ آن دیده شد. به نحوی که به دادگاهها صلاحیت داده شد تا بتوانند با موضوعات مربوط به آن برخورد کنند.

سند صیانت از کودکان در فضای مجازی از ابتدای سال ۹۵ شروع به تدوین شد و در سال ۹۶ به تصویب رسید، این سند ۳ سال در صف شورای عالی فضای مجازی قرار داشت. در این سند میان تعریف خردسال، کودک و نوجوانان تفاوت قائل شده است و نحوه مواجهه هریک از آنها با فضای مجازی و نحوه برخورد والدین، متفاوت است. در همین حال بحث محیط صیانت شده و فضای مجازی ویژه کودک مطابق با این سند، جدا از فضای مجازی بزرگسال است. در همین حال همه نیازمندی های عمومی و ضروری کودک مورد تاکید در این سند بوده و باید لحاظ شود.

همچنین تصویب قانون جرایم رایانه ای در ایران، گام مثبتی در جهت مقابله با مجرمان و کمک به توسعه فناوری اطلاعات بود. اما با مطالعه قانون جرایم رایانه ای، متوجه می شویم تنها دو شکل از انواع ضمانت اجراها یا همان مجازات وجود دارد: جریمه نقدی و زندان گمان می رود تصویب قوانین سخت، اعمال دقیق و بدون رعایت مصالح شخصی قوانین و تنوع در ضمانت اجراهای به کار گرفته شده، شرایط مناسب تری را برای رشد و توسعه فناوری اطلاعات و ارتباطات فراهم آورد.

در انگلستان نیز از سال 1978 با تصویب قانون محافظت از کودکان از جمله پیشگامانی است که ضرورت جلوگیری از اشاعه این امر را درک کرد و به قانونگذاری در این خصوص متوسل شد. قانونگذار انگلستان با اصلاحات سال های ۱۹۹۸ و ۲۰۰۸ این قانون و اصلاح رویه تعیین کیفر در سال ۲۰۱۴ همچنان به اهمیت این موضع تاکید دارد. در انگلستان سازمانی به نام «شورای بریتانیا برای ایمنی اینترنت کودکان» وجود دارد که این سازمان متشکل از بیش از ۲۰۰ سازمان بوده که از سراسر بخش های دولتی، صنعت، حقوق و غیره برای کمک به امنیت آنلاین کودکان تشکیل شده است. یکی از اهداف این سازمان بالابردن سطح آگاهی افراد خصوصا والدین از این نوع تهدیدات علیه کودکان است که ضمن بالابردن آگاهی، جرأت گزارش دهی در این گونه موارد را هم به کودک و هم به والدین او می دهد و بعد از بررسی گزارش های فردی، اقدامات قانونی با همکاری پلیس و پشتیبانی قضایی انجام می گیرد.

در خصوص پورنوگرافی نیز، دولتها باید پورنوگرافی کودک را چه به صورت تصویری و چه غیر تصویری و چه از طریق پیشنهاد، تسهیل و تمهید و ترغیب جرم انگاری نمایند. با وجود این، متأسفانه همچنان شکاف قابل تاملی در قوانین داخلی کشورها با اشکال جدید اذیت و آزار و استثمار جنسی آنلاین کودکان وجود دارد و باید دولت ها اهتمام جدی داشته باشند تا جایی که اقدام افراد در آپلود یا دانلود موارد اذیت و آزار یا در دسترس قرار دادن موارد مذکور نیز جرم انگاری و قابل تعقیب و پیگرد قانونی باشد. البته بدیهی است که انطباق قوانین داخلی با اسناد بین المللی و منطقه ای در زمینه تغییر و تحول نظام های حقوقی متناسب با فضای مجازی و کاربرد حمایت کیفری با رویکرد مجازات مجرمان راهکار قطعی و انحصاری برای جلوگیری

از جرم نمی باشد و اهمیت آموزش و ارتقای آگاهی در سطح عمومی جامعه انکارناپذیر است، اما فقدان قوانین کیفری حمایتی و پاسخ کیفری مناسب دیگر، به نفع سوء استفاده گران و مجرمان است و بحث بازدارندگی از جرم را به طور کل منتفی می کند.

با توجه به این پژوهش، در قوانین جمهوری اسلامی ایران نسبت به قوانین انگلستان، نکته قابل تامل آن است که در نظام حقوقی ما قوانین جزایی متناسب برای پیشگیری از تمام مصادیق سوءاستفاده از کودکان در فضای مجازی وجود ندارد، هرچند که در قوانین حمایت از کودک و نوجوانان تا حدودی به آن پرداخته شده است ولی با نظر به سیستم قانونی انگلستان در خصوص تفکیک دقیق موضوعات و مشخص کردن مجازات نسبت به هر عمل بر مبنای اهمیت جرم، ضعف قانونی در حمایت از بزه دیدگی کودک در فضای مجازی تا حدود زیادی مشهود است.

همچنین در انگلستان قوانین سخت گیرانه ای برای کنترل نحوه استفاده کودکان و نوجوانان از اپلیکیشن ها، اسباب بازی های قابل اتصال به اینترنت، شبکه های اجتماعی، بازی های آنلاین، سایت های آموزشی، سایت های استریم بازی و غیره وجود دارد. این سایت ها و نرم افزارها باید میزان جمع آوری اطلاعات شخصی کودکان را به حداقل برسانند، قابلیت شناسایی موقعیت جغرافیایی کودکان و نوجوانان را غیرفعال کنند و تمهیداتی برای غیرممکن کردن دسترسی کودکان به بخش های مناسب بزرگسالان خدمات خود بیندیشند.

پیشنهادات

بنابراین برای حمایت از کودکان و نوجوانان در این عرصه، لازم است قلمرو بحث در دو زمینه مشخص گردد: اول، دوران کودکی و نوجوانی و دوم حریم خصوصی.

در تعریف دوران کودکی و نوجوانی، سن بلوغ برای تعیین مسئولیت کیفری قابل طرح است و منافاتی با تعیین بالاتر (مثلا هجده سالگی) برای حمایت بیشتر از این قشر ندارد و اساسا با اصل لزوم حمایت ویژه سازگارتر است.

در میان ابعاد مختلف حریم خصوصی، فضای سایبر و مدرسه دو حوزه مهم می باشند که در زمینه نقض حریم خصوصی کودکان و نوجوانان بیشتر وجود دارد ولی از آنجا که موضوع حریم خصوصی مستقلا مورد توجه قانون گذار ایران قرار نگرفته، لذا حریم خصوصی کودکان نیز مورد تقنین واقع نشده است. اهمیت بحث از زاویه دیگر در آن است که نقض حقوق کودکان و نوجوانان معمولا نقض حقوق اولیا و اطرافیان آنها را نیز در پی دارد.

بازاریابی و تبلیغات، تحقیقات علمی و سوء استفاده جنسی از جمله مواردی هستند که در قلمرو فضای مجازی زمینه ساز بزه دیدگی کودکان و نوجوانان از طریق نقض حریم خصوصی ایشان می گردد. در مورد حفظ حقوق کودکان و نوجوانان در فضای سایبر کشور انگلستان دارای قوانین متنوعی هستند که در مطالعات علمی و تدوین قوانین می تواند مورد توجه و قرار گیرد. مدرسه از دیگر محیط هایی است که امکان نقض حقوق کودکان و نوجوانان در آن وجود دارد. سوابق تحصیلی، نظارت و استفاده از بیومتریکس زمینه این امر را فراهم می سازند.

بر اساس آنچه بیان شد در زمینه حمایت از حریم خصوصی کودکان و نوجوانان، به عنوان عامل بازدارنده در هر دو عرصه بزهکاری و بزه دیدگی، تدوین قوانین جامع و دربرگیرنده ابعاد مختلف آن ضروری است. البته پیچیدگی بزهکاریهای نوین اقتضا دارد که از روشهای غیرکیفری در کنار روشهای کیفری و سرکوبگر توأمان استفاده گردد تا نیل به اهداف سیاست جنایی فراهم شود. مسلما تا زمانی که محیط فیزیکی، خانواده ها، جوامع و کشورها آکنده از الگوهای خشونت و تفکرات مجرمانه است، پالایش فضای مجازی و محیط های آموزشی به عنوان ضمام تفکیک ناپذیر آن، بسیار دشوار و حتی غیرممکن خواهد بود. علاوه بر این، همکاری کشورهای مختلف در مواجهه با عرصه های نوین جنایی امری ضروری برای موفقیت متلقی می گردد.

منابع

کتاب

۱. آماده، مهدی، (۱۳۹۲)، **حمایت از حریم خصوصی**، تهران، نشر دادگستر.
۲. بابایی، حسن و روح اله نوروز، علی طامه، مهدی مدیحی، (۱۳۹۷)، **حقوق کودک**، انتشارات انصاف.

۳. حسینی اکبرنژاد، هاله و حوریه حسینی اکبرنژاد، (۱۳۹۲)، **تحلیل کنوانسیون حقوق کودک**، تهران، انتشارات شورای فرهنگی اجتماعی زنان و خانواده.
۴. صفایی، سید حسین، (۱۳۸۳)، **قواعد عمومی قراردادها**، تهران، میزان.
۵. کاتوزیان، ناصر، (۱۳۷۶)، **قواعد عمومی قراردادها**، جلد ۱، شرکت سهامی انتشار.
۶. کاتوزیان، ناصر، (۱۳۷۸)، **مسئولیت مدنی، ضمان قهری**، شرکت سهامی انتشار.

مقاله

۷. اسدی، لیلیا، (۱۳۸۸)، **حریم خصوصی کودک و حق والدین بر تربیت، دو فصلنامه علمی- ترویجی فقه و حقوق خانواده**، شماره ۵۰.
۸. اسلامی، رضا و سیده سارا میریان، (۱۳۹۴)، **بردگی جنسی کودکان و سازوکارهای مقابله با آن در نظام بین المللی حقوق بشر و حقوق ایران، پژوهشنامه حقوق کیفری**، سال ششم، شماره اول، بهار و تابستان.
۹. اکبری، عباسعلی و سیده منیرا حجازی، (۱۳۹۹)، **سیاست کیفری ایران در قبال کودک آزاری جنسی در پرتو قانون حمایت از اطفال و نوجوانان مصوب ۱۳۹۹، فصلنامه حقوق کودک**، سال دوم، شماره هشتم، زمستان.
۱۰. حبیب زاده، محمد جعفر و حامد رحمانیان، (۱۳۹۰)، **هرزه انگاری در حقوق کیفری ایران، مجله حقوقی دادگستری**، شماره ۷۶.
۱۱. حسینی، محمدرضا، (۱۳۹۸)، **مسئولیت دولتها و سازوکارهای صیانت از حقوق کودک در فضای مجازی، فصلنامه حقوق کودک**، سال اول، شماره چهارم، زمستان.
۱۲. حسینی اکبرنژاد، هاله و محسن جواهری آراسته، (۱۳۹۹)، **حمایت کیفری از کودکان در مقابل سوء استفاده در فضای مجازی در قوانین ایران و انگلیس و اسناد بین المللی، مجله پژوهشهای حقوقی (فصلنامه علمی)**، شماره ۴۴، زمستان.
۱۳. خلیل پور چالکیاسری، سید عباس، (۱۳۹۹)، **سیاست تقنینی حقوق کیفری ایران با رویکرد تامین امنیت فضای مجازی مختص کودکان، فصلنامه علمی-حقوقی قانون یار**، دوره چهارم، شماره چهاردهم، تابستان.
۱۴. قاسم زاده، سارا، مرتضی منطقی و مریم محمدی، (۱۳۹۹)، **بررسی انگیزه های سوء استفاده از کودکان، توسط مادران بلاگر و سلامت روانی فرزندان آنان در فضای مجازی، فصلنامه پژوهش در سلامت روانشناختی**، دوره ۱۴، شماره ۲، تابستان.
۱۵. قبولی درافشان، سید محمد، مصطفی بختیاروند و مهسا تدین سعدی، (۱۴۰۰)، **کودکان در محاصره اسباب بازی های هوشمند: حمایت از حریم خصوصی کودکان در اینترنت اسباب بازی ها، فصلنامه پژوهش های حقوق تطبیقی**، دوره ۲۵، شماره ۱، بهار.
۱۶. محسنی، فرید، (۱۳۹۰)، **سهم کودکان و نوجوانان از حمایت کیفری در فضای مجازی و حقیقی، آموزه های حقوقی کیفری**، شماره ۱.
۱۷. نجفی ابرندآبادی، علی حسین، علی خالقی و امیر حمزه زینالی، (۱۳۸۸)، **حمایت کیفری از کودکان در برابر تورسیم جنسی، از منع جهانی تا واکنش نظام های کیفری داخلی، مجله تحقیقات حقوقی**، شماره ۵۰، پاییز و زمستان.
۱۸. همرنگ گبلو، ایرج و علی قره داغی، شهروز نعمتی، (۱۳۹۹)، **مصادیق کودک آزاری از دیدگاه والدین: تحلیل محتوای کیفی، نشریه پرستاری کودکان**، دوره ۶، شماره ۳، بهار.

اینترنت

<https://www.citna.ir/node/258533> ۱۹

انگلیسی

20. Akdeniz, Yaman, LL.B., MA, (1997), The Regulation of Pornography and Child Pornography on the Internet, University of Leeds, Leeds LS2 9JT, <<http://www.leeds.ac.uk/law/pgs/yaman/yaman.htm>>
21. Butchart A, Harvey AP, Mian M, Füniss T. Preventing child maltreatment: a guide to taking action and generating evidence. Geneva: World Health Organization, 2006.
22. Elkin, Meghan, (2020), Child abuse in England and Wales: March 2020, Statistical bulletin, 5 March 2020.
23. Smyth Patrick (1996) "Mitchell Argues for World Wide Register of Paedophiles" Irish Times (Dublin), April 26, 1996.